

Examination of Postgraduate Theses on Parkinson's in the Field of Nursing

Tülay Kars Fertelli^{1,a}, Feyzanur Demir^{2,b*}

¹Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Sivas, Türkiye

²Cumhuriyet University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing Sivas/ Turkey.

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 27/05/2024

Accepted: 26/06/2024

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0
International License

ABSTRACT

Introduction: Postgraduate nursing education is important in training nurses specialized in Parkinson's disease, which is increasingly common, and in developing scientific knowledge in this field. For this reason, the study was conducted to examine postgraduate theses on Parkinson's in the field of nursing in Turkey between 1997 and 2024.

Method: To find theses related to Parkinson's in the field of nursing, postgraduate theses that were registered and had access permission to YÖKTEZ, the national thesis center of the Council of Higher Education (CHE) between 21.04.2024 and 21.05.2024, were examined. In the study, all theses published on Parkinson's in the field of nursing constituted the population of the study. In the study, YÖKTEZ was searched by typing the words "nursing" and "Parkinson" in the search section related to the thesis name, subject, index, and summary sections. As a result of the screening, 12 theses studies in the field of nursing related to Parkinson's were found. The sample consisted of 12 theses. These were examined using the 'Thesis Review Forum' created by the researchers. Number and percentage calculations were used to evaluate the data.

Findings: 83.33% (n=10) of the theses are master's theses and 16.67% (n=2) are doctoral theses. It was determined that 83.34% (n=10) of the theses were planned as descriptive type and 8.33% (n=1) were planned as a randomized controlled study. It was found that 66.70% of these were conducted with Parkinson's patients and the Hoehn and Yahr Clinical Staging Scale was used in 50% (n = 6).

Conclusion and Recommendation: It was concluded that there are few nursing theses on Parkinson's in postgraduate education. It is suggested that more postgraduate nursing studies on Parkinson's disease are needed for the current understanding of care and that academics working in the field should conduct more studies on Parkinson's disease.

Keywords: Parkinson's disease, nursing, postgraduate thesis

Hemşirelik Alanında Parkinson Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi

Araştırma Makalesi

History

Received: 27/05/2024

Accepted: 26/06/2024

Copyright

ÖZ

Giriş: Giderek daha fazla görülen Parkinson hastalığında uzman hemşirelerin yetiştirilmesi ve bu alanda bilimsel bilginin geliştirilmesinde hemşirelik lisansüstü eğitim önemlidir. Bu nedenle çalışma 1997-2024 yılları arasında Türkiye'deki hemşirelik alanında Parkinson konusunda yapılmış lisansüstü tezleri incelemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Hemşirelik alanında Parkinson'la ilgili tezleri bulmak için 21.04.2024-21.05.2024 tarihleri arasında Yüksek Öğretim Kurumu'nun (YÖK) ulusal tez merkezi YÖK Tez'e kayıtlı ve erişim izni olan lisansüstü tezler incelenmiştir. Çalışmada, hemşirelik alanında Parkinson konusunda yayınlanan tüm tezler çalışmanın evrenini oluşturmuştur. Çalışmada, YÖK Tez'in tez adı, konu, dizin, özet bölümleri ile ilgili arama bölümüne "hemşirelik" ve "Parkinson" kelimeleri yazılarak taratılmıştır. Tarama sonucunda Parkinson'la ilgili hemşirelik alanında yapılmış 12 tez çalışması bulunmuştur. Örnekleme 12 tez çalışması oluşturmuştur. Araştırmacılar tarafından oluşturulan 'Tez İnceleme Forumu' kullanılarak tezler incelenmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde sayı ve yüzdelik hesabı kullanılmıştır.

Bulgular: Tezlerin %83.33'ünü (n=10) yüksek lisans ve %16.67'sini (n=2) doktora tezi oluşturmaktadır. Tezlerin %83.34'ünün (n=10) tanımlayıcı tipte, % 8.33'ünün (n=1) ise randomize kontrollü bir çalışma olarak planlandığı saptanmıştır. Tezlerin %66.70'inin Parkinson hastaları ile yapıldığı ve %50'sinde (n=6) Hoehn ve Yahr Klinik Evreleme Ölçeğinin kullanıldığı bulunmuştur.

Sonuç ve Öneri: Lisansüstü eğitimde Parkinson konusunda hemşirelik tezlerinin az olduğu sonucuna varılmıştır. Güncel bakım anlayışı için Parkinson hastalığına dair daha fazla hemşirelik lisansüstü çalışmasına ihtiyaç olduğu ve alanda çalışan akademisyenlerin Parkinson hastalığı konusunda daha fazla çalışma yapması gerektiği önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Parkinson hastalığı, hemşirelik, lisansüstü tez

^a tkars@cumhuriyet.edu.tr

^b 0000-0002-8383-0805

| ^b fyznr1155@gmail.com

^b 0009-0001-5697-7764

How to Cite: Kars Fertelli T, Demir F (2024) Examination of Postgraduate Theses on Parkinson's in the Field of Nursing, Cumhuriyet Nursing Journal, 8(1): 92-98

Giriş

Parkinson hastalığı (PH) dünya çapında Alzheimer hastalığından sonra en sık görülen ikinci nörodejeneratif hastalıktır. Zamanla fiziksel ve bilişsel bozukluğa yol açan progresif bir durumdur (Kaya ve Soyukibar, 2022; Smith ve ark., 2019). Parkinson hastalığının etiyolojisi tam bilinmemekte ancak genetik ve çevresel faktörlerin etkili olduğu söylenmektedir (Jankovic ve Tan, 2020). Patofizyolojisinde ise substansiya nigra pars kompakta bulunan ve dopamin salgılayan nöronların kaybı söz konusudur (Kaya ve Soyukibar, 2022; Jankovic ve Tan, 2020). Motor işlevlerin sürdürülmesinden sorumlu bu alanda meydana gelen bozukluk neticesinde akinezi, bradikinezi, rijidite, tremor ve postüral instabilite gibi semptomlar ortaya çıkmaktadır. Bunların yanı sıra uykusuzluk, konstipasyon, depresyon ve bilişsel bozukluklar gibi non-motor belirtilerde görülebilmektedir (Zhu ve ark., 2022; Chen ve ark., 2021).

Dünya nüfusunun giderek yaşlanmasıyla, yaşa bağlı ortaya çıkan hastalıkların görülme oranı artmaktadır. Parkinson hastalığı ise yaşa bağlı görülen hastalıklar arasında prevalans, morbidite ve mortalite de en hızlı artışa sahip nörolojik hastalıktır ve başlangıç yaşı 55 olarak belirtilmektedir. Erkekler kadınlara göre daha fazla etkilenmektedir (Grotewold, ve Albin, 2024). Dünyada 2019 yılında 8,4 milyon Parkinson hastası olduğu tahmin edilmektedir. Bu oranın 2040 yılında yaklaşık 13 milyona çıkacağı ve bir "Parkinson hastalığı pandemisi" olacağı öngörülmektedir (Grotewold, ve Albin, 2024; Kaya ve Soyukibar, 2022). Ülkemizde ise bölgesel yapılmış bir çalışmada PH prevalansı %1,2 olarak belirtilmektedir. (Güler ve ark., 2022).

Parkinson hastalığının kesin bir tedavisi yoktur. Kullanılan tedavi yöntemleri semptomatik rahatlamayı amaçlamaktadır. Bu amaçla farmakolojik, non-farmakolojik ve cihaz destekli yöntemler uygulanmaktadır (Kaya ve Soyukibar, 2022). Ancak hastalığın karmaşık ve progresif doğası nedeniyle bireysel gereksinimler sürekli değişmekte ve bağımlılık zamanla artmaktadır. Bu yüzden kişi ve ailelerin bakım ihtiyaçlarının takibi, yeniden planlanması ve yönetilmesi önemlidir. Multidisipliner ekip gerektiren hastalık bakımının en önemli uygulayıcılarından biri de hemşirelerdir (van Munster ve ark., 2021; Ramsay 2020; Chen ve ark., 2021).

Hemşireler, birey ve ailesine bütüncül bakım anlayışıyla yardım eder. Hasta ve ailenin yaşayabileceği beslenme, konuşma, hareket kaybı, düşme, idrar retansiyonu, konstipasyon, beden imajında bozulma, hastalık yönetimiyle ilgili bilgi eksikliği gibi birçok biyopsikososyal sorunlara yönelik bakım verir (Vacca, 2019). Hasta ve ailesinin değişen bakım ihtiyaçlarına yönelik gerekli planlamalarının yapılabilmesi ise ancak bilimsel ve güncel bilgilerle mümkündür. Bu nedenle ülkemizde bilimsel bilginin geliştirilmesine katkısı olan lisansüstü hemşirelik eğitiminde, Parkinson'a yönelik yapılan tez çalışmalarının ne tür özelliklere sahip olduğunun bilinmesi, bilginin geliştirilmesi için önemlidir.

Bu nedenle çalışmanın lisansüstü hemşirelik eğitiminde gelecekte parkinson hastalığı ile ilgili planlanacak çalışmalara yön vereceği düşünülmektedir.

Amaç: Hemşirelik alanında Parkinson konusunda yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesidir.

Yöntem

Araştırma türü: Bu çalışma, hemşirelik alanında Parkinson tanısı almış hastalarla yapılan lisansüstü tezlerinin incelenmesi amacıyla yapılan bir sistematik eşleşme çalışmasıdır.

Araştırmanın evren ve örnekleme: Bu çalışmanın evrenini 1997 ve 18 Mayıs 2024'e kadar hemşirelik alanında Parkinson konusunda YÖKTEZ'de yayınlanan tüm tezler oluşturmuştur. Örneklem belirlenirken amaçsal örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin stratejilerden biri olan ölçüt örnekleme ile örneklem belirlenmiştir. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanı taranmıştır. Tarama yapılırken "Parkinson" ve "hemşirelik" anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Anahtar kelimelere uygun belirlenen tezler araştırmanın örnekleme olarak kabul edilmiştir. Taratılan kelimelere uygun 12 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Örneklem, 12 tezden oluşmuştur.

Veri toplama araçları: Belirlenen tezlerin içerik ve amaçlarını incelemek amacıyla araştırmacılar tarafından bir 'Tez İnceleme Formu' oluşturulmuştur. Bu form, tez adı, yayın tarihi, tez türü, araştırma tipi, amacı, örnekleme, veri toplama araçları ve sonuç bölümlerinden oluşturulmuştur. Örnekleme alınan tez çalışmaları, oluşturulan bu forma göre incelenmiştir.

İstatistiksel Analiz: Verilerin analizinde; frekans ve yüzde hesabı kullanılmıştır.

Etik Yönetim: Çalışma betimsel tarama ve doküman incelemesi yöntemi ile yapılan literatür araştırmasıdır. Bu tür çalışmalarda etik kurul onayı gerekli olmadığı için etik kurul başvurusu yapılmamıştır. Çalışma örnekleme alınan tezler kaynaklar kısmında gösterilerek atıf yapılmıştır.

Bulgular

İncelenen tezlerin %83.33'ünün (n=10) yüksek lisans ve %16.67'sinin (n=2) doktora tezi olduğu bulunmuştur. Bu tezlerin %83.33'ünün (n=10) tanımlayıcı-kesitsel tipte yapıldığı belirlenmiştir (Öztuna, 2023; Kırkinci, 2022; Sarıkaya, 2022; Yıldırım, 2019; Haktanır, 2019; Civil, 2018; Kılıç, 2013; Çiçek, 2012; Savcı, 2007; Memiş, 1997). Tüm örneklemin sadece %16.67'sini (n=2) oluşturan doktora tezi çalışmalarından ikisinin de tanımlayıcı olduğu bulunmuş ve bir doktora tezinde metodolojik olarak ölçek geçerlik-güvenirliliğinin yapıldığı belirlenmiştir (Şen Yılmaz, 2021). Örneklemin % 8.33' ünü (n=1) oluşturan randomize kontrollü tek çalışmanın ise bir yüksek lisans tez çalışması olduğu bulunmuştur (Karaman, 2024). Örnekleme alınan tezler yapıldığı yıla göre incelendiğinde, 2024 ve 2018 yılları arasında tezlerin

%66.67'sinin (n=8), 1997 ve 2013 yıllarında ise %33.33'ünün (n=4) yapıldığı saptanmıştır.

Tezlerin %66.66'sinin (n=8) Parkinson hastaları, %16.67'sinin (n=2) Parkinsonlu hastalar ve bakım vericileri (Kırkinci,2022; Sarıkaya, 2022), %16.67'sinin (n=2) ise sadece bakım vericiler (Kılıç, 2013; Çiçek, 2012) ile yapıldığı bulunmuştur. Yüzde %16.67 tezde (n=2) konstipasyonun anksiyete ve fizik aktiviteyle ilişkisi incelenmiş, %8.33 (n=1) tezde ise Parkinsonlu bireylerin cinsel sorunları ele alınmıştır.

Tezlerin %50'sinde (n=6) Parkinson hastalığının sınıflandırılmasında kullanılan Hoehn ve Yahr Klinik Evreleme Ölçeğinin en fazla kullanılan ölçek olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Araştırmada incelenen tezlerin belirlenen özelliklere sınıflandırılmasına ilişkin bilgiler Tablo 3'de verilmiştir. Ayrıca tüm tezlerde örnekleme oluşturan birey sayısının en az 40, en fazla 235 olduğu belirlenmiştir

Tablo1. Hemşirelik alanında Parkinson hastalığı ile ilgili yapılan tezlerin özelliklerinin dağılımı

Table 1. Distribution of the characteristics of theses on Parkinson's disease in the field of nursing

Tezlerin Özellikleri	n	%
Lisansüstü eğitim türü		
Yüksek lisans	10	83.33
Doktora	2	16.67
Araştırma Tipi		
Tanımlayıcı araştırma	10	83.34
Metodolojik ve tanımlayıcı araştırma	1	8.33
Randomize kontrollü çalışma	1	8.33
Yapıldığı yıla göre tez sayısı		
2024 ve 2018 yılları arası	8	66.67
2017 ve 1997 yılları arası	4	33.33
Çalışılan tezin örneklem grupları		
Parkinsonlu hasta	8	66.66
Parkinsonlu hasta ve bakım vericiler	2	16.67
Bakım vericiler	2	16.67

Tablo 2. Tezlerde kullanılan ölçeklerin dağılımı

Table 2. Distribution of scales used in theses

Kullanılan ölçekler	n	%
Anksiyete ölçekleri	2	16.6
Yaşam Kalitesi Ölçekleri (Konstipasyon ve Parkinson için)	2	16.6
Sosyal Destek Ölçeği	1	8.3
Zarit Bakım Yüğü Ölçeği	1	8.3
Parkinson Hastalığı Ölçeği	1	8.3
Parkinson Hastalarının Karşılanmayan Gereksinim Ölçeği	1	8.3
İlaç Uyumu Ölçeği	1	8.3
Fizik Aktivite Ölçeği	1	8.3
Vizüel Analog Skala (Vas)	1	8.3
Depresyon Ölçeği	1	8.3
Arizona Cinsel Yaşam Ölçeği	1	8.3
Pdq39 Parkinson Hastalığı Anketi	2	16.6
Hoehn Ve Yahr Evreleme Ölçeği	6	50
Nottingham Sağlık Profili	1	8.3
Parkinson Hastalığı Birleştirilmiş Değerlendirme Skalası	1	8.3

Tablo-3 Araştırmada incelenen tezlerin belirlenen özelliklere sınıflandırılması

Table 3. Classification of the theses examined in the research according to the determined characteristics

Tez adı ve yayınlama yılı	Tez türü	Araştırma türü	Çalışılan örneklem sayısı	Değerlendirme araçları	Sonuç
Parkinson Hastalarında Kullanılan Mobil Uygulamanın Tedavi Uyumunu ve Yaşam Kalitesine Etkisi: Randomize Kontrollü Çalışma-2024	Yüksek Lisans	Randomize kontrollü çalışma	48 kontrol ve 48 müdahale grubu olmak üzere toplam 96 birey	-İlaç Uyumunu Bildirim Ölçeği -Parkinson Hastalarında Yaşam Kalitesi Ölçeği	Mobil uygulamayı kullanan hastaların yaşam kaliteleri kontrol grubuna göre arttığı bulunmuştur
Parkinson Hastalarında Anksiyete ile Konstipasyon Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişki-2023	Yüksek Lisans	Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı nitelikte araştırma	235 hasta	-Hamilton Anksiyete Ölçeği -Konstipasyon Yaşam Kalitesi Ölçeği	Hastaların %48,9'unda konstipasyon şikâyeti olduğu ve tüm bireylerin hastalıkla beraber anksiyete yaşadığı saptanmıştır. Yine hastaların anksiyete düzeyleri ile konstipasyon yaşam kaliteleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.
Parkinson Hastaları ve Bakım Verenlerde Algılanan Sosyal Desteğin Hastaların Yaşam Kalitesine Etkisi-2022	Yüksek Lisans	Tanımlayıcı ve kesitsel nitelikte araştırma	105 hasta ve bakım vericileri	-Parkinson Hastalığı Yaşam Kalitesi Anketi (PDQ-39) -Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği -Modifiye Hoehn-Yahr Evrelendirme Ölçeği	Hastaların sosyal destek puan ortalamaları ile yaşam kaliteleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Ancak bakım verenlerin sosyal destek puanlarıyla hastaların yaşam kaliteleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.
Parkinson Hastalarına Bakım Veren Bireylerin Yaşadıkları Güçlükler ve Bakım Yüklerinin Belirlenmesi-2022	Yüksek Lisans	Tanımlayıcı ve kesitsel nitelikte araştırma	100 hasta ve bakım vericileri	-Modifiye Hoehn ve Yahr Ölçeği - Zarit Bakım Yükü Ölçeği	Bakım verenlerin bakım yükü 40,10 olarak şiddetli bulunmuştur.
Parkinsonlu Hastalarda Yaşam Kalitesinin ve Bakım Gereksinimlerinin Değerlendirilmesi-2021	Doktora	Metodolojik, tanımlayıcı ve ölçek geçerlilik güvenirlilik uygulaması niteliğinde araştırma	160 hasta	-PDQ39 -Parkinson Hastalığı Anketi (Parkinson's Disease Questionnaire (PDQ-39) -Parkinson Hastalarının Karşılanmayan Gereksinimleri Ölçeği (Unmet Needs of People with Parkinson's Disease) (Türkçe geçerlilik ve güvenirliliği bu çalışmada yapılmıştır)	Parkinson Hastalarının Karşılanmayan Gereksinimleri Ölçeğinin Türk popülasyonunda kullanımı uygun bulunmuştur. Parkinson hastalarının karşılanmayan gereksinimleri arttıkça yaşam kalitelerinin bozulduğu belirtilmiştir.
Parkinsonlu Hastalarda Konstipasyon ve Fiziksel Aktivite Arasındaki İlişki-2019	Yüksek Lisans	Tanımlayıcı nitelikte araştırma	144 hasta	-Uluslararası Fiziksel Aktivite Anketi Uzun Formu (IPAQ) -Konstipasyon Ciddiyet Ölçeği (KCÖ)	Hastaların fiziksel aktivite düzeyleri düşük, konstipasyon görülme düzeyleri yüksek ve bu ikisi arasında ilişkinin anlamlı olduğu bulunmuştur.
Parkinson Hastalarında	Yüksek Lisans	Tanımlayıcı	76 hasta	-Visual Analog	Hastaların %88'inde cinsel

Cinsel Sorunlar ve İlişkili Etmeler-2019	Lisans	ve ilişki arayıcı nitelikte araştırma		Skalası (VAS) -Hastane Anksiyete ve Depresyon (HAD) Ölçeği -Arizona Cinsel Yaşantılar Ölçeği	disfonksiyon saptanmıştır. Yaş, cinsiyet, eğitim ve çalışma durumu, sosyal destek faktörleri ile duygudurumlarının cinsel sorunları üzerinde etkili olduğu bulunmuştur.
Parkinson Hastalarında Yaşam Kalitesinin ve İlişkili Faktörlerin Değerlendirilmesi-2018	Yüksek Lisans	Tanımlayıcı nitelikte araştırma	61 hasta	-PDQ39 Parkinson Hastalığı Anketi -Hoehn ve Yahr Klinik Evreleme Ölçeği	Hastaların en çok hareketle ilgili yaşam kalitelerinin etkilendiği daha sonra sırasıyla günlük yaşam aktiviteleri, emosyonel durum, damgalanma, sosyal destek, bilişsel fonksiyonlar, iletişim ve ağrı konularında yaşam kalitelerinin etkilendiği belirtilmiştir.
Parkinson Hastalarına Bakım Veren Bireylerin Öz Yeterlilikleri ve Hemşirelik Rolünden Beklentileri-2013	Yüksek Lisans	Tanımlayıcı nitelikte araştırma	61 bakım verici birey	Genelleştirilmiş Algılanan Öz Yeterlilik Ölçeği	18-49 yaş grubu arasında bulunan bakım vericilerin öz yeterliliklerinin 50 yaş ve üzeri bakım verici bireylerden daha fazla olduğu bulunmuştur. Bakım vericilerin hemşirelik rolünden beklentilerinin ise sırasıyla; Eğitim Verme (%96,72), Danışmanlık (%88,52), Değişim ve Yaratıcılık (%78,68), Bakım Verme (%70,49), Hasta Savunuculuğu (%60,65) ve Yöneticilik/Liderlik (%55,73) şeklinde olduğu bulunmuştur.
Parkinson Hastalığı Olan Bireye Bakım Verenlerin Algıladıkları Sosyal Destek ile Bakım Yükü Arasındaki İlişkinin İncelenmesi-2012	Yüksek Lisans	Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı nitelikte araştırma	212 hasta ve bakım vericileri	-Bakım Verenlerin Yükü Envanteri - Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği -Modifiye Hoehn ve Yahr Ölçeği -Beck Depresyon Ölçeği	Parkinson hastalarına bakım verenlerin algıladıkları sosyal destek puanları ile bakım veren yükü arasında anlamlı ve negatif bir ilişki bulunmuştur.
Parkinson Hastalarında Sağlıkla İlişkili Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesi-2007	Yüksek Lisans	Tanımlayıcı-kesitsel nitelikte araştırma	80 hasta	-Hoehn ve Yahr Klinik Evreleme Ölçeği -Parkinson Hastalığı Birleştirilmiş Değerlendirme Skalası (PHBDS) -Nottingham Sağlık Profili (NSP)	Hastaların günlük yaşam aktivitelerinde en çok fiziksel harekette sorun yaşadıkları, prognoz ilerledikçe sağlığı algılama durumları ve yaşam kalitelerinin kötüleştiği bulunmuştur.
Parkinson Hastalarının Fonksiyonel Durumlarının Değerlendirilmesinde Hemşirenin Rolü- 1997	Doktora	Tanımlayıcı nitelikte çalışma	40 hasta	-Hoehn ve Yahr Klinik Evreleme Ölçeği -Parkinson Hastalığı Birleştirilmiş Değerlendirme Skalası	Hastaların en sık iletişim bozukluğu, aktivite intoleransı, beslenme yetersizliği ve yaralanma riski sorunlarının olduğu saptanmıştır. Katılımcıların önemli bir kısmının hastalığı ve tedavisi hakkında bilgisi olmadığı ve eğitime ihtiyaçlarının olduğu bulunmuştur.

Tartışma

Parkinson hastalığı bireyleri zamanla bağımlı hale getirebilmektedir. Bu durum Parkinsonlu bireylerin bakım bağımlılığını artırmaktadır (Ramsay, 2020). Bakım bağımlılığından sorumlu olan profesyoneller ise hemşirelerdir. Bu nedenle hemşireler Parkinson hastalığında bireyin bakımını geliştirecek çalışmalar yapmalı, bireylerin bakım ve yaşam kalitesini yükseltmelidir. Bu anlamda bilimin gelişmesinde önemli rolü olan faktörlerden biri lisansüstü eğitimidir. Parkinson alanında uzman hemşirelerin yetiştirilmesi için gereken lisansüstü eğitim programlarının düzenlenmesi, bu alanda çalışmaların yapılması önemlidir (Şen ve ark., 2023; Lageman ve ark., 2015). Fakat bu çalışmada 1997 ve 2024 Mayıs olarak, 27 yıllık uzun bir süreçte toplam 12 tez çalışması yapıldığı görülmüştür. Hemşirelik alanında Parkinson konusunda yapılan çalışma sayısının çok az olduğu açıktır. Bu nedenle, lisansüstü eğitimde konuya olan ilginin artırılarak daha fazla çalışılması gerektiği düşünülmektedir.

Yapılan incelemede, lisansüstü tezlerinin önemli kısmını yüksek lisans tezlerinin oluşturduğu görülmüştür. Dünya çapında gittikçe artan prevalansa sahip olan bu hastalığın doktora programı tez çalışmalarında oldukça kısıtlı yer alması dikkat çekici bir bulgudur. Bu sonuç, Parkinson hastalığında hemşirelik alanında yeterli çalışma yapılmadığına ve konuya gerekli önemin gösterilmediğine dair düşüncemizi desteklemektedir. Oysa lisansüstü eğitimde yapılacak tezler konuyla ilgili alanında uzman hemşire sayısını artıracaktır. Yapılan çalışmaların sonuçları ise bilginin gelişmesine ve dolayısıyla Parkinson hastasının bakımına olumlu katkı sağlayacaktır. Özellikle akademik açıdan doktora tezlerinin daha detaylı çalışmalar şeklinde planlandığı düşünüldüğünde bu alanda çalışmaların çok yetersiz olması, tüm lisansüstü eğitimciler için düşündürücü ve üzerinde önemle durulması gereken bir konu olarak değerlendirilmelidir.

Yapılan çalışmaların tanımlayıcı, korelasyon ve kesitsel tipte olması uygun hemşirelik girişimlerinin planlanmasına yardımcı olabileceği için önemlidir. Ancak kanıta dayalı uygulamalara kaynaklık edebileceği ve kanıt kaliteleri nedeniyle vaka-kontrol veya randomize kontrollü çalışmaların daha fazla literatüre kazandırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Nitekim randomize kontrollü bir çalışmada uzman hemşireler tarafından planlanan, biyopsikososyal ve fiziksel bakımı içeren, özel hemşirelik müdahalelerinin parkinson hastaları ve ailelerinde yaşam kalitesini artırdığı gösterilmiştir (Chen ve ark., 2021).

Çalışmada tezler yapılmaya yıllarına göre incelendiğinde, son yıllarda Parkinson hastalığı ile ilgili yapılan tez sayısında az da olsa artma olduğu görülmüştür. Bu durum yeterli olmasa da konuya olan ilginin arttığını düşündürmektedir. Fakat 27 yıllık süreçte yapılan çalışma sayısı oldukça yetersizdir. Lisansüstü yeni araştırmalar için alanda bulunan akademisyenlerin konuyla ilgili çalışma yapmaları gerektiğine dair bilgi ve farkındalıkları artırılmalıdır. Üniversitelerin de Parkinson hastalığına yönelik tez çalışmalarına proje desteği sağlamalarının, konuya olan ilginin artmasına katkı verebileceğini düşündürmektedir. Parkinson hastalığının 2040 yılında yaklaşık 13 milyona çıkacağı ve bir pandemi gibi olacağı (Grotewold ve Albin,

2024; Kaya ve Soyukibar, 2022) göz önüne alındığında çalışmaların bir an önce planlanması önemlidir.

Yapılan tezlerde farklı ölçeklerin yer aldığı ve hastalığa özgü ölçeklerin kısıtlı kullanıldığı görülmektedir. Parkinson hastalığını farklı boyutlarıyla ele alan yeni ölçeklerin geliştirilmesi ya da geliştirilmiş ölçeklerin toplumumuza uyarlanması gerektiği, araştırmacıların bu çalışmalara yoğunlaşması gerektiği düşünülmektedir. Nüfusun yaşlanmasıyla daha da yaygınlaşacağı düşünülen bu hastalığa (Grotewold ve Albin, 2024) uygun bütüncül bakım uygulamaları geliştirebilmek için daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu açıktır.

Goetz ve arkadaşları tarafından geliştirilen (2004) Hoehn ve Yahr Klinik Evreleme Ölçeği, Parkinson hastalığının evrelendirilmesinde hastalığının şiddetini belirlemek için kullanılır. Literatürde Parkinson hastalığı ile ilgili çalışmalarda bu ölçek kullanılmaktadır (Şen ve Dikici 2024; Haktanır ve Yılmaz 2023). Bulgularımızın literatürle uyumlu olduğu görülmektedir.

Ayrıca çalışmaların hastalarla daha fazla yapıldığı, iki tezde konstipasyonun anksiyete ve fiziksel aktiviteyle ilişkisinin incelendiği belirlenmiştir. Bir tezde ise Parkinsonlu bireylerde cinsel sorunlar incelenmiştir. Cinsel sorunlar tüm kronik hastalıklarda yaşanan bir durum olmasına rağmen, mahrem sayılması sebebiyle sağlık personeli tarafından ihmal edilen bir konudur (Fertelli, 2020). Parkinson hastalarının da bu konuda sıkıntı yaşayabildiği bildirilmektedir (Haktanır ve Yılmaz, 2023). Bu alanda 2019 yılında yapılmış bir teze ulaşılması, araştırmacıların cinsel sorunları ele almaya başlamalarını göstermesi açısından önemlidir. Yapılan literatür incelemesinde ilgili tezin uluslararası bir dergide yayınladığı görülmüştür (Haktanır ve Yılmaz, 2023). Bu durum lisansüstü yapılan tezlerin literatüre olan katkısını göstermekle birlikte, lisansüstü eğitimde konu hakkında tez çalışmalarının artırılması gerektiğinin önemini de vurgulamaktadır. Bu nedenle parkinson hastalığı ve etkileri konularında lisansüstü tezlerin teşvik edilmesinin gerekli olduğu söylenebilir.

Çalışmada lisansüstü tez çalışmalarının yetersiz olduğu bulunmuştur. Literatür incelendiğinde hemşirelik alanında Parkinson'la ilgili uluslararası literatürün daha iyi olduğu, fakat ulusal literatürdeki yayınların bu çalışma sonucuna benzer olarak daha az olduğu görülmektedir (Şen, Azizoğlu, İlhan 2023). Ulusal literatürde de hemşirelik alanında yapılan çalışmaların çoğunlukla olgu sunumu olması dikkat çekicidir (Koçak ve Aslan 2021; Arslan ve Burucu, 2017). Olgu çalışmalarının yapılması hemşirelik bakımının geliştirilmesi ve öğrenilmesinde büyük katkıları vardır. Fakat yeterli değildir. Bu nedenle Parkinson konusunda lisansüstü tez çalışmalarında tanımlayıcı, deneysel ve karma yöntemlerin kullanıldığı çalışmaların yapılması ve sayılarının artırılması gereklidir.

Parkinson hastalığında motor ve motor olmayan semptomlar hastanın ihtiyaçlarını ve bakıcılara olan bağımlılığını değiştirebilir (Aamodt ve ark., 2024). Zamanla hastanın bakım bağımlılığı ile bakım vericinin yükü de artar. Bu nedenle Parkinson, hastayı ve onlara bakım verenleri etkileyen bir hastalık olarak tanımlanır. Hem hasta ve hem de bakım verenlerin fiziksel, psikolojik, sosyal yaşam alanları gibi birçok yaşam alanı etkilenir (Civil, 2018). Bu nedenle hastaların ve bakım verenlerin sağlığının geliştirilmesi için her iki grupta da araştırmalar yapılmalıdır. Fakat çalışmada en çok hastalarla araştırma yapıldığı belirlenmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada hemşirelik alanında Parkinson konusunda lisansüstü eğitimde yapılan tezlerin çok az olduğu sonucuna varılmıştır. Parkinson hastalığında daha kaliteli bakım vermek için hemşirelik bilimsel bilginin geliştirilmesi ve Parkinson konusunda uzman hemşirelerin yetiştirilmesi için hemşirelik lisansüstü tez çalışma sayılarının artırılması, konu hakkında ihtiyaç olduğu ile ilgili akademisyenlerin bilgilendirilmesi ve farkındalıklarının artırılması, parkinson konusunda araştırmaların desteklenmesi önerilmektedir.

Kaynaklar

Aamodt, W. W., Kluger, B. M., Mirham, M., Job, A., Lettenberger, S. E., Mosley, P. E., & Seshadri, S. (2024). Caregiver burden in Parkinson disease: a scoping review of the literature from 2017-2022. *Journal of Geriatric Psychiatry and Neurology*, 37(2), 96-113.

Arslan, S., & Burucu, R. (2017). Parkinson tanısı almış bir olgunun "Roy Uyum Modeli" kullanılarak hemşirelik bakımının planlanması. *Clinical and Experimental Health Sciences*, 7(1), 36-38.

Chen, Y., Lu, T., Jiang, X., & Huang, X., (2021). The effectiveness of specialized nursing interventions for patients with Parkinson disease: A randomized controlled study protocol. *Medicine*, 100(2), e23972.

Civil, M. (2018). *Parkinson hastalarında yaşam kalitesinin ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Bilim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Çiçek, Z. (2012). *Parkinson hastalığı olan bireye bakım verenlerin algıladıkları sosyal destek ile bakım yükü arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Türkiye.

Goetz, C.G., Poewe, W., Rascol, O., Sampaio, C., Stebbins, G.T., Counsell, C., Giladi, N., Holloway, G.R., Moore, C.G., Wenning, G.K., Yahr, M.D., & Seidl, L. (2004). Movement Disorder Society Task Force report on the Hoehn and Yahr staging scale: status and recommendations for the Movement Disorder Society Task Force on rating scales for Parkinson's disease. *Movement Disorders*, 19(9), 1020-1028.

Grotewold, N., & Albin, R.L. (2024). Update: Descriptive epidemiology of Parkinson disease. *Parkinsonism & Related Disorders*, 106000.

Güler, S., Caylan, A., Turan, F.N., & Dağdeviren, N. (2022). Batı Türkiye'de idiopatik Parkinson hastalığının prevalansı ve klinik özellikleri. *Noro-Psikiyatri Arşivi*, 59(2), 98-104.

Haktanır, D. (2019). *Parkinson hastalarında cinsel sorunlar ve ilişkili etmenler*. (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Haktanır, D., & Yılmaz, S. (2023). Sexual dysfunction and related factors in patients with Parkinson's disease. *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services*, 61(3), 45-55.

Jankovic, J., & Tan, E.K. (2020). Parkinson's disease: etiopathogenesis and treatment. *Journal of Neurology, Neurosurgery & Psychiatry*, 91(8), 795-808.

Karaman, İ. (2024). *Parkinson hastalarında kullanılan mobil uygulamanın tedavi uyumu ve yaşam kalitesine etkisi: Randomize kontrollü çalışma*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Türkiye.

Kars Ferteli, T. (2020). Effects of education about rheumatoid arthritis and sexuality on the sexual problems of women with rheumatoid arthritis. *Clinical Nursing Research*, 29(3), 189-199.

Kaya, D., & Soyukibar, T.E. (2022). Parkinson hastalığı ve Parkinsonizm. *The Journal of Turkish Family Physician*, 13(4), 182-192.

Kılıç, B. (2013). *Parkinson hastalarına bakım veren bireylerin öz yeterlilikleri ve hemşirelik rolünden beklentileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gülhane Askeri Tıp Akademisi (GATA) Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

Kırkinci, F.N. (2022). *Parkinson hastaları ve bakım verenlerde algılanan sosyal desteğin hastaların yaşam kalitesine etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum, Türkiye.

Koçak, A. T., & Arslan, S. (2021). Covid-19 pandemisinde neuman sistemler modeli ışığında parkinsonlu bireye uygulanan hemşirelik bakımı: Olgu sunumu. *Genel Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1), 66-80.

Lageman, S.K., Mickens, M.N., Cash, T.V. (2015). Caregiver-identified needs and barriers to care in Parkinson's disease. *Geriatric Nursing*, 36(3):197-201.

Memiş, S. (1997). *Parkinson hastalarının fonksiyonel durumlarının değerlendirilmesinde hemşirenin rolü*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Öztuna, G. (2023). *Parkinson hastalarında anksiyete ile konstipasyon yaşam kalitesi arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Ramsay, N., Macleod, A.D., Alves, G., Camacho, M., Forsgren, L., Lawson, R.A., Maple-Grødem, J., Tysnes, O.B., Williams-Gray, C.H., Yarnall, A.J., Counsell, C.E., & Khoo, T. K. (2020). Validation of a UPDRS-/MDS-UPDRS-based definition of functional dependency for Parkinson's disease. *Parkinsonism & Related Disorders*, 76, 49-53.

Sarıkaya, K. (2022). *Parkinson hastalarına bakım veren bireylerin yaşadıkları güçlükler ve bakım yüklerinin belirlenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Okan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Savcı, C. (2007). *Parkinson hastalarında sağlıkla ilişkili yaşam kalitesinin değerlendirilmesi*. (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Smith, E.R., Perrin, P.B., Tyler, C.M., Lageman, S.K., & Villaseñor, T. (2019). Parkinson's symptoms and caregiver burden and mental health: A cross-cultural mediational model. *Behavioural Neurology*, 2019.

Şen Yılmaz, M. (2021). *Parkinsonlu hastalarda yaşam kalitesinin ve bakım gereksinimlerinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Bilim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Şen, A., Azizoglu, F., & İlhan, S. E. (2023). Parkinson hastalarında yaşam kalitesi hemşire ve bakım vericilerin rolleri. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 49(3), 417-424.

Şen, M., & Dikici, S. (2024). Evaluation of the relationship between sleep disorders and depression in Parkinson's Disease. *Eskisehir Medical Journal*, 5(1), 9-13.

Vacca Jr, V. M. (2019). Parkinson disease: Enhance nursing knowledge. *Nursing2023*, 49(11), 24-32.

van Munster, M., Stümpel, J., Thieken, F., J. Pedrosa, D., Antonini, A., Côté, D., Fabbri, M., Ferreira, J.J., Růžička, E., Grimes, D., & Mestre, T.A. (2021). Moving towards integrated and personalized care in Parkinson's disease: A framework proposal for training Parkinson nurses. *Journal of Personalized Medicine*, 11(7), 623.

Yıldırım, H. (2019). *Parkinsonlu hastalarda konstipasyon ve fiziksel aktivite arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas, Türkiye.

Zhu, B., Yin, D., Zhao, H., & Zhang, L. (2022, September). The immunology of Parkinson's disease. In *Seminars in Immunopathology* 44(5), 659-672. Berlin/Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg.